

שלום,

לקראת הפסח נלמד את ההתייחסות בפרק אבות למכות מצרים וננסה להבין את משמעותן. נתמקד במשנה ד בפרק ה

משנה מסכת אבות פרק ה

משנה א

[*] בעשרה מאמרות נברא העולם ומה תלמוד לומר והלא במאמר אחד יכול להבראות אלא להפריע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות וליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות:

משנה ב

[*] עשרה דורות מאדם עד נח להודיע כמה ארך אפים לפניו שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שהביא עליהם את מי המבול עשרה דורות מנח עד אברהם להודיע כמה ארך אפים לפניו שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שבא אברהם וקבל עליו שכר כולם:

משנה ג

[*] עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכולם להודיע כמה חבתו של אברהם אבינו עליו השלום:

משנה ד

עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים ועשרה על הים עשר מכות הביא הקדוש ברוך הוא על המצריים במצרים ועשרה על הים עשר נסיונות נסו אבותינו את המקום ברוך הוא במדבר שנאמר (במדבר י"ד) וינסו אותי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי:

משנה ה

[*] עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש לא הפילה אשה מריח בשר הקדש ולא הסריח בשר הקדש מעולם ולא נראה זבוב בבית המטבחים ולא אירע קרי לכהן גדול ביום הכפורים ולא כבו גשמים אש של עצי המערכה ולא נצחה הרוח את עמוד העשן ולא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים עומדים צפופים ומשתחווים רווחים ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים מעולם ולא אמר אדם לחברו צר לי המקום שאלין בירושלים:

- ראשית נסו להבין כיצד הגיעו חז"ל למספר 10 בכל הדברים שבמשנה – האם יש לדברים עיגון במקרא?
 - קראו את המשנה בתוך רצף המשניות העוסקות ב-10 – מה מיוחד בסגנון ובתוכן? האם יש קשר תוכני מלבד המספר 10?
 - מה בין נס למכה? מה תכליתן? (עיינו בתחילת שמות פרק י)
 - המקבילות באבות דרבי נתן משלימות פערים שיש במשנה – הניתן למלא אחרת?
- מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק לג
- כנגד עשרה נסיונות שנתנסה אברהם אבינו ובכולם נמצא שלם. כנגדן עשה הקב"ה נסים לבניו במצרים. כנגדן הביא הקב"ה עשר מכות [על המצרים במצרים]. כנגדן נעשו לישראל עשרה נסים על הים. כנגדן הביא עשר מכות על המצריים בים:

מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא ב פרק לו

עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים ועשרה על הים להודיע חבתן של ישראל:
 עשר מכות הביא הקב"ה על המצרים במצרים ועשרה על הים. להודיע כחו של מקום. אלו שלקו במצרים דצ"ך עד"ש באח"ב (ומכת בכורות). ואלו שלקו על הים. ר"ם. שב"ט. תתצ"ו. ר"ם רמה ירה מרכבות. שב"ט שלישי בים טובעו. תתצ"ו תהרוס קמ"ך תשלח חרונוך צללו כעופרת וברוח אפך נערמו מים וכו':

ראו את המשמעויות השונות מילה נס:

בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשת וירא פרשה נה

כב (א) [ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם] וגו' נתתה ליראיך נס להתנוסס וגו' (תהלים ס ו) ניסיון אחר ניסיון גידולן אחר גידולן בשביל לנסותם בעולם בשביל לגדלן בעולם כנס שלספינה, וכל כך למה מפני קושט סלה (שם שם /תהלים ס') בשביל שתתקשט מידת הדין בעולם שאם יאמר אדם למי שהוא רוצה מעשיר ולמי שהוא רוצה מעני ולמי שרוצה הוא עושה מלך, אברהם כשרצה עשאו עשיר כשרצה עשאו מלך, יכול את להשיבו ולאמר לו יכול את לעשות מה שעשה אברהם, ואברהם בן מאת שנה בהולד לו את יצחק בנו (בראשית כא ה) אחר הצער הזה נאמר לו קח נא את בנך וגו' ולא עיכב נתתה ליראיך נס להתנוסס, [והאלהים נסה את אברהם].

"י צדיק יבחן וגו' (תהלים יא ה) אמר ר' יונתן היוצר הזה אינו בודק קנקנים מרוערעים שאינו מספיק להקיש עליהן אחת עד שהוא שוברם ומה בודק קנקנים ברורים שאפילו הוא מקיש עליהן כמה אינו שוברם, כך אין הקב"ה [מנסה את הרעשים] אלא את הצדיקים "י צדיק יבחן, אמר ר' יוסי בן חנינה [הפישתני הזה בשעה שיודע שהפשתן שלו יפה, כל שהוא כותשה היא משבחת ומשתמנת, ובשעה שהיא רעה אינו מספיק לקיש [עליה אחת] עד שנפקעת, כך אין הקב"ה מנסה את הרשעים אלא את הצדיקים שנ' "י צדיק יבחן], אמר ר' לעזר לבעל הבית שהיה לו ב' פרות אחת כוחה יפה ואחת כוחה רע, על מי נותן העול, על אותה שכוחה יפה, כך הקב"ה אינו מנסה אלא את הצדיקים "י צדיק יבחן, ד"א "י צדיק יבחן זה אברהם והאלהים נסה את אברהם.

- האם משמעויות אלו נתקומו במצרים?

- מה תכלית המכות לפי המתואר בשמות תחילת פרק י

ולבסוף שאלה מרכזית:

- האם העצמת עוצמת הישועה, הניסים והמכות מעצימים את תחושת החירות?

- עברו על ההגדה ובדקו היא מעצימים את החירות והיכן את נס והפלא.

מקורות נוספים:

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף צט עמוד ב

ר' יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרוייהו: תורה ניתנה בארבעים ונשמה נוצרה בארבעים, כל המשמר תורתו נשמתו משתמרת, וכל שאינו משמר את התורה אין נשמתו משתמרת.

תנא דבי רבי ישמעאל: משל לאדם שמסר צפור דרור לעבדו, אמר: כמדומה אתה שאם אתה מאבדה שאני נוטל ממך איסר בדמיה? נשמתך אני נוטל ממך.

תלמוד בבלי מסכת ביצה דף כד עמוד א

דתנא דבי רבי ישמעאל: למה נקרא שמה צפור דרור - שדרה בבית כבשדה.

ומסביר רש"י :

... ולכך נקראת דרור - על שם דירה, שדרה בכל מקום.

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קטו עמוד ב

אמר שמואל: (דברים טז) לחם עני (כתוב) - לחם שעונין עליו דברים. תניא נמי הכי לחם עני - לחם שעונין עליו דברים הרבה.

דבר אחר: לחם עני - עני כתיב, מה עני שדרכו בפרוסה - אף כאן בפרוסה.

דבר אחר: מה דרכו של עני - הוא מסיק ואשתו אופה, אף כאן נמי - הוא מסיק ואשתו אופה.

11. רש"י שם

אף כאן בפרוסה - לברך על אכילת מצה ושתי שלימות מייתי, משום ברכת המוציא, דלא גרע משאר ימים טובים שצריך לבצוע על שתי ככרות שלימות, ובצוע מאחת מהשלימות.

2

12. רי"ף מסכת פסחים דף כה עמוד ב

ד"א לחם עוני מה דרכו של עני בפרוסה אף כאן בפרוסה ... הילכך בפסח מברכינן על חדא ופרוסה אבל בשאר ימים טובים בצעינן על תרתין ריפאתא שלמאתא כשבת

13. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לט עמוד ב

אמר רב פפא: הכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך שלמה ובוצע. מאי טעמא - +דברים ט"ז+ לחם עני כתיב.

14. תלמוד בבלי מסכת ביצה דף טז עמוד א

דאמר רבי זירא: הני בבלאי טפשאי דאכלי נהמא בנהמא.